

Ten Plagues: Lessons for Life

Parashat Va'eira

שם 3

שם תמזה לכאורה מ"ט עשה השי"ת להמצרים נסים כאלו. וחיונין מכאן חדוש גדול דהקב"ה מעניש רק בשביל התועלת הבאה מזה, וכזה דנאמר בכל מכה טעם, ובר"ם בא, וכיון שהיתה התועלת מן המכה אף באופן שישאר

4

Bresheit, Parak 15

¹² When the sun was setting, Abram fell into a trance, and he was stricken by a deep dark dread. ¹³ [God] said to Abram, "Know for sure that your descendants will be foreigners in a land that is not theirs for 400 years." They will be enslaved and oppressed." ¹⁴ But I will finally bring judgment against the nation who enslaves them, and they will then leave with great wealth.

רמב"ם - בראשית ט"ז

גור הקב"ה שיהיו ישראל משועבדים במצרים עמדו עליהם ושעבדום בחזקתו, אמר הקב"ה היה לכם לנהוג במ כעבדים ויעשו צרככם, אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, עד כאן. דבר ברור הוא כי השלכת בניהם ליאור אינה בכלל ועבדות וענו אותם. אבל היא עקירתם לגמרי. וכן מה שאמרו תחלה הבה נתחכמה לו פן ירבה, אינו בכלל עבדות וענוי. מלבד מה שהוסיפו בענוי עצמו, וימרדו את חייהם בעבודה קשה וגר, והוא מה שאמר הכתוב וירא את עניינו ואת עמלינו ואת לחצנו, ודע והבן כי האיש שנכתב ונחתם בראש

1. BLOOD דם.
2. FROGS צפרדע.
3. VERMIN פגים.
4. BEASTS ערוב.
5. CATTLE DISEASE דבר.
6. BOILS שחין.
7. HAIL ברד.
8. LOCUSTS ארבה.
9. DARKNESS חשך.
10. SLAYING OF THE FIRST-BORN מכת בכורות:

Rabbi Judah used to refer to the ten plagues by their Hebrew initials—

דצ"ך ע"ש ב"אח"ב:

DE-TZAKH ADASHI BE-AHAV

6 R. Hirsch - Shemot

On closer study one notes that these three groups of plagues are closely linked to the three basic aspects of the Egyptian *galuth* that were to be liquidated by the redemption. גלות (alienhood), עבדות (slavery) and צוני (affliction) —these were the components of the fate inflicted upon the Israelites by Egypt's sinful acts against them: these same conditions were now to be brought also upon the Egyptians to impress upon them how wrong they had been to abuse this hapless people, and to make them feel upon their own flesh the bitterness of the affliction they had brought upon their victims.

7

דם [blood], ערוב ["beasts of the wilderness"] and ברד [hail] demonstrated to the Egyptians that they themselves were only גרים (aliens) in their own land and hence hardly in a position to outlaw Israel as גרים (aliens) [frogs]. ארבה [the plague] and ארבה [locusts] showed them how illusory were the notions that had made them feel

superior to the people whom they had reduced to the status of עבדים (slaves). Finally, פגים [vermin], שחין [boils or blisters] and חשך [darkness] were the afflictions that made the Egyptians feel what it meant to have to submit to a systematic regime of צוני (affliction). מכת בכורות [the killing of the first-born] finally concludes the series and brings about [Israel's] redemption.

5 ¹ Moses and Aaron then went to Pharaoh and said, "This is what YHVH, ^{De} God of the Hebrews, declares: 'Let My people leave, so they can sacrifice' to ^{Re} Me in the desert."

² Pharaoh replied, "Who is YHVH that I should obey Him and let Israel go? I do not recognize YHVH. Nor will I let Israel leave."

9

Meam Loaz Hagadah, R. V. Culi

Pharaoh was punished for three specific sins. First he had denied the very existence of God by saying, "Who is God that I should heed His voice?" (Exodus 5:2). Secondly, in implying that he would not obey God, he was stating that even if God did exist, His realm was in heaven, and He had no authority on earth. Finally, he said, "I do not know God, and I will not send forth Israel" (Ibid.) Here he denied that the God of Israel was unique. Even if Israel had a God, there were other powers that were equal to Him. (Abravanel)

Shemot - Perek 7.

you have not paid attention. ¹⁷ God [now] says, 'Through this you will know that I am God.' I will strike the water of the Nile with the staff in my hand, and [the water] will turn into blood. ¹⁸ The fish in the Nile will die, and the river

11

Me'am Loez Hagadah, R. Y. Culi

The first group of plagues, blood, frogs and lice, therefore, were to demonstrate the existence of God. Since Pharaoh considered himself the master

of the Nile, the first plague demonstrated that it was God who had the ultimate power over the Nile, even changing it to blood at His will. The second plague showed living creatures going against their most basic nature, with frogs jumping into burning ovens to fulfill God's word. Finally, the lice showed the limitations of the magicians' powers, until even they had to admit, "It is God's finger" (Exodus 8:15). Even they had to admit it was a divine miracle.

13

Shemot, Perek 8

¹⁸ "On that day, I will miraculously set apart the Goshen area, where My people remain, so that there will not be any harmful creatures there. You will then realize that I am God, right here on earth. ¹⁹ I will therefore make a distinction between My people and your people. This miraculous sign will take place tomorrow."

14

Me'am Loez Hagadah - R. Y. Culi

The second group of plagues, beasts, plague and boils, were meant to indicate that God oversees the lower world as well as the upper spheres. It is He who determines what will happen to every individual, whether it is good or bad. When the wild beasts attacked, they only attacked Egyptian areas, carefully avoiding the Goshen district, where the Israelites lived (Exodus 8:18). Similarly, when the cattle plague struck, not a single Israeli animal died (Exodus 9:7). The plague of boils struck the magicians so strongly that they could not even stand up in Moses' presence (Exodus 9:11).

In general, the second three plagues clearly showed that God not only has power in heaven, but that His power on earth exists and is very specific. At will, He can direct the forces of nature against one person, and not against another.

16

Shemot, Perek 9

leave and serve Me. ¹⁴ This time, I am prepared to send all My catastrophes against your very heart. [They will strike] your officials and your people, so that you will know that there is none like Me in all the world.

17

Me'am Loez Hagadah - R. Y. Culi

The third and final set of plagues came to demonstrate that God is unique among all the powers in the universe. The two most powerful Egyptian deities were the sun god and the constellation of Aries, the ram. When the plague of hail struck, all the warmth of the sun was powerless to prevent it. When the locusts came, the Torah explicitly states that "they covered the surface of the earth, so that the land was darkened" (Exodus 10:15) blocking out the rays of the sun. With the plague of darkness, the power of the sun was shown to be nothing in comparison to God's awesome strength.

The death of the first-born came to show the weakness of Aries compared to God. Aries was considered the first-born of all the signs of the zodiac, and therefore offered special protection for the first-born. Also, the plague killing the first-born took place in the month of Nisan, which is dominated by the sign of Aries.

12

Maimonides Principles, R. Kaplan

(Yad, Yesodey HaTorah)

1:1 The ultimate foundation and pillar of wisdom is the realization that there is a first Being who brought everything else into existence.

Everything else in heaven and earth only exists as a result of the reality of His existence.

15

Maimonides Principles - R. Kaplan

1:7 God is one. He is not two nor more than two, but One. His unity, however, is like none other in the world.

18

Maimonides Principles - R. Kaplan

The tenth principle is that God knows all that men do, and never turns His eyes away from them. It denies the opinion of those who say (Ezekiel 9:9), "God has abandoned His world. [God does not see.]"⁷⁷

תתה"ק היא תורת חיים להורות את הדרך אשר
ילכו בה, והענין שהאריכה התורה כה הרבה בכל
עניני יציאת מצרים, משום שיציאת מצרים ענינה
נצחי ואי"ו רק סיפור העבר, וכדכתיב א' מוציאם
ממצרים בלשון הווה, בכל דור ודור לכלל ולפרט,
וכמש"ב מהר"ל (גבורות ה' פנ"ב) שביצי"מ לא שם
הקב"ה עינו אל אותו הדור בלבד אלא שם עינו
על כל הדורות ועל כל יהודי

21 והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ ובעדבת
הפסח¹⁷, והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותה
ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי
הבתים במוזות, ושנוכיר זה בפנינו ובבקר ובערב, כמו שאמר¹⁸
אמת וציב דאורייתא ממה שכתוב למען תזכור את יום צאתך
מארץ מצרים כל ימי חיך (דברים טז), ושנעשה סכה בכל שנה.
וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות
לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו ולא יהיה פתחון
פה לכופר להכחיש אמתת האלהים, כי הקתה מזוהה כזו אחד
וקבעה בפתחו ותתחנן בענינה כבר הודה בחדוש העולם
ובדיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה והאמין בכל פנות התורה
מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו שהרציאו
מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים
ביראת שמו¹⁹, ולפיכך אמר²⁰ הוי זהיר במצוה קלה בכחמורה

22 במפתים למען חרע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ח יח), להורות
על ההשגחה כי לא עזב אותה למקרים כדעתם, ואמר למען חרע
כי לה' הארץ (לעיל ט כט), להורות על החדוש כי הם שלו
שכראם מאין, ואמר בעבור חרע כי אין כמותי בכל הארץ (לעיל ט
יד) להורות על היכולת שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו כי בכל
זה היו המצרים מכחישים או מסתפקים, אם כן האותות
והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמתת הבורא ובתורה כלה,
ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע
או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו,
ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחרון¹⁶

22 קצר שיהיו עינינו שואין Pro-e
בספר קה"ס מה"ת חקירה י"ט. וכשיצא מביתו ומניח ידו על המזוזה יאמר,
ה' שומרי ה' צילי על יד ימיני. ה' ישמר צאתי ובואי מעתה ועד
עולם (רמ"ה רס"ו)
Upon leaving the house and placing our hand on the mezuzah, we say: "The
Lord is my keeper, the Lord is my shade upon my right hand; the Lord
shall preserve my going out and my coming in, from this time forth and
forever."

23 חרבנו משה השמימה (ט. ח). וברשי: וכל דבר הנזקק בכה אינו
נזקק אלא ביד אלהי. חרי נסים הרבה וכו'. הנה כי עם עצם הנג של המכה
בסמטתו עזר ריבוי של נסים, ועל מה זה? ולאיזה צורך היה זה?
הנה לכאורה הם נסים מיוחדים אשר אין אנו רואים בהם איזה קשר לתכלית
המכה? אולם האמת הוא, כי התכלית העיקרית בכל ענין יציאת מצרים, היא
האמונה בכלל הנסים, ועיקר הענין הוא להאמין, ולהכיר, בעצם מציאות
רוחניות הבריא: לידע כי הבריא אינה זאת אשר הוא רואה בעיניו
הבשריות; זאת אשר הוא חש בחושי הנשמיים, החומר והגשם שאנו רואים
בבריא, הוא רק כי אם לבוש להבריא האמתית, ומהי באמת? — היא
הרוחניות, כי הרוחניות היא המקור לכל היצור, וראשית התחלתו, הרוחניות
היא אשר נתעטפה ונתלבשה בלבושים שונים רבים מאוד, מדק דק עד אין
גבול, וכן הלאה עד החומר האחרון, החומר הכי מגושם, הרוחניות היא באמת
קיום כל דבר, ובאסיפתה תאסס כל היקום. כל דבר, מן הדומם עד המדבר,
הנה הרוחניות היא עיקר מציאותם, ואיש המשכיל יראה זה בהיר בתכלית
הפשטות, עד אשר להיפך, כי כבר אף לא יבין כל ענין וסוד עולם הנשמיים.
וקיומו.

26 הוא אשר אמר החסיד יעביץ כי אין הפלא צריך להיות על אשר
משיר משל ושרר על כל הבריא, כי זה יסוד ודאי ופשוט מאוד, והפליאה
באמת צריכה להיות בהיפך, מדוע הוא שאין אנו חסידים כבעלים על
הבריא, איך זה ירדנו כל כך פלאים, ואיזה הוא חיבורנו אנו את ה' האם
כבר אבדנו כל צלמנו? אנו מתפלאים, וגם מרבים להקשות ולשאל בעניני
הנסים, כל זה בא ממושגו המגושם, את הכל אנו מודדים על פי שטחיות
הרגלנו בעניני עולם הגשמי, בהעדר כל ידיעה ברוחניות הבריא: באחידת
הלמעלה מן הטבע בכל הטבע

24 הנה כי כן, כי הבריא היא כולה רוחניות, והנה כחמה יסד ארץ
כונן שמים בתבונה (משלי ג יט), הרוחניות היא התחלתה והיא נפשה, כי
על כן היא חיות בל היקום, ובה כל הקיום, הרוחניות הזאת היא המוחקת
כל דבר, כל עת קבוצתו בעולם, ואשר בלעדה יאססו כולם, ומה כי הטבע
והלמעלה מן הטבע, אינם דברים נפרדים, אלא אחדים בתכלית, ועיקרו
של כל דבר ודבר ודאי הוא הלמעלה מן הטבע, הנה זה הדבר ה', ורצונו
ית', ולא הטבע, אשר הוא רק הלבש להעיקר, וממילא מובן היטב כי
הלמעלה מן הטבע היא השולטת ודאי, כי חרי היא הנפש, היא החיות, סוף
דבר כל המציאות הלא הם דוקא הרוחניות, דוקא הלמעלה מן הטבע.

25 להכיר זה, גם איש פשוט יראה בהיר את כל הצבא השמים לך משתחיים.
ה' אידונו מה אדיר שמך בכל הארץ, — ומאין אני מכיר ויודע זה
— בי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת — והנה
בן אדם מושל על כולם, משה קורע את הים, יהושע מדגם את השמש
בגבעון, ואת הירח בעמק אילון, ומיבש את הירדן, אליהו מחיה מתים,
הנביא עם אריות יושב, עושים עם הבריא ככל אשר יחפצו, כבעלים גמורים,
ומאין להם כל זה הכח? אבל התירץ הוא — מה אנו כי תזכרנו
ובן אדם כי תפסדנו? — לא עמו הכח, כי מה הוא, אבל חרי — ותחסרהו
מעט מאלהים וכבוד הודד תעטרנהו, — האדם הוא שמו ית', צלם אלהים,
וצלם אלהים הוא חיבור אלהים, חיבור אלהים אמנם כן כי עושה
ככל אשר יחפץ — תמשלתו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליך —
חרי ברור ורואים ודאי, כי — ה' א' מה אדיר שמך בכל הארץ (תהלים
ה י), והו עיקר יסוד עוזנו ואמונתנו כי השמים שמים לה' והארץ נתן
לבי אדם, הרוחניות היא המניעה כל הארץ, והוא יסוד כל תכלית יציאת
מצרים, להכיר ולהאמין, כי אני ה' בקרב הארץ.

of the world teaches something about its source in the spiritual world; each detail here is an exact parallel of that which exists there. This is perfectly logical: if we were commanded to study and understand the spiritual realm and yet had no avenue of access to that understanding, what would be the sense of such a command? The pathway to deeper insight is clear: we are in fact enjoined to see more deeply, to look into those depths that cannot be seen by human eyes, and the access is by means of a close and sensitive study of that which is revealed.

28 Just as a person observes the physical body of his friend in order to relate to the *person* or the inner being of that friend, so too we study the structure and movements of the physical world in order to perceive its root. The truth is that there is no other way; a person never sees the inner being or *neshama* of another person – we simply have no sense-organ which can directly perceive a soul. All we can do is observe the person's bodily expression sensitively and we automatically gain insight into who they are. Subtle movements of the body, a subtle flicker of expression on the face, an almost imperceptible smile or motion of acceptance, the slightest gesture of tension or relaxation in bodily posture – all of these speak worlds.

31 This is a remarkable and inspiring view of the world: every object and phenomenon it contains is a Divine lesson, a *maschal* relating to the Creator. He so to speak clothes Himself in a body which is the Universe and asks us to study that body carefully. And from each flicker of movement in that cosmic body we learn about that which pertains to Him. He in His essence is unfathomable to us; while we inhabit physical forms we cannot perceive the transcendent directly just as we cannot perceive the soul of a human directly. But just as we can perceive the human soul by means of its vehicle, the body, so too can we begin to perceive the Divine root of the world by means of that vehicle, that body which we call the world.

35 להתבונן והולך בעיור בעולמו – מה דלים הם חיו! קורא אני עליו, מה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא ישמעו, אף להם ולא יריחו, ידיהם ולא ימישון, רגליהם ולא יהלכו, לא יתנו בגרונם!

37 חבדו, ולמען השלמת ענין ההתבוננות אנו חוזרים עליהם כאן, ונקבע גם להם זמן של התלמדות כאן: נשתדל בכל יום להתבונן במצבו של חבר, לתת לב ועין להיות נשאל בעול אתו, ע"י ההתבוננות מתוך ראייה ושמיעה ממש.

38 הקשה בעבודת ההתבוננות היא – ההתבוננות בעצמנו, אולי אחרי שהקדמנו להתלמד להתבונן בהוולת, יקל עלינו לפנות אל עצמנו. גם בה עלינו לצרף את הראייה ואת השמיעה: נראה את עצמנו הולכים, יושבים, נבחים בתנועותינו וננסה ללמוד מה הן אומרות לנו: איזה כחות ואיזה מידות פועלים בהן. נשמע את עצמנו מדברים: על מה אנו מדברים, באיזה סגנון, אל מי ומאיזה כחות ומידות הדיבור שלנו נובע.

29 All communication between people occurs thus. Speech itself is none other than the physical moving of tongue and lips generating sound waves which cause a physical response in the ear of the listener. The wonder is that subtle and refined ideas can be translated from their native medium in the mind and reduced to these physical forms. But there is no other way – the only access we have to the thoughts and personality of another human being is through the vehicle of the concrete, the physical.

30 In relating to people, that switch from outer body to inner person is achieved effortlessly: when relating intensely to another person one is usually unaware of the interface provided by the body, one simply perceives the inner reality as if directly. This natural ability to use the medium of the body to see its core is itself a Divine gift which teaches us that such perception can be achieved. The challenge is to use the entire world in this way; all aspects of the physical world should be engaged and studied for what they reveal about their Creator.

32 ע"פ ש"ר - ר"ה ו'אלה

י שני שרשים מרכיבים מלת "התבונן": בנין ובינה. המתבונן בונה את עצמו על ידי בינתו בכל הסובב אותו. הרגלו עצמו להתבונן בעלה. בפרח ופרי. עכשו ננסה לקיים "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו).

33 בא וראה איך שחז"ל תיקנו ברכות על כל מה שהחוששים שלנו מבחינים: על טעם – בורא פרי; על ריח – בורא מיני, עשבי, עצי בשמים. הנותן ריח טוב לפירות: על ראייה – ברוך שככה לו בעולמו, עושה מעשה בראשית: על שמיעה – שכתו וגבורתו מלא עולם, הטוב והמטיב וכו'. וכמה ברכות תיקנו על פועלות הגוף: ברכת המזון, המפיל חבלי שינה, המעביר שינה מעיני, אשר יצר, פוקע עורים, מתיר אסורים, זוקף כפופים, רוקע הארץ על המים. אין עבודתנו כעת שימת הלב לברכות הנהנין – היא קובעת לעצמה פרק מיוחד יותר מאוחר בשער זה. אולם, ממה שתיקנו חז"ל כל הברכות האלו אנו רואים, איזה עיקר גדול היא ההתבוננות, כי בלעדיה לא היה מקום כלל לכל הברכות הללו.

34 נתלמד, איפוא, גם אנחנו בהתבוננות זאת: נתבונן כל יום הדק היטב בעלה של עץ, בפרח או בפרי. נתבונן בצורה היפה של העלה, ונשים לב לעורקים הדקים המסתעפים מהעורק האמצעי בצורה זימטרית להפליא, ואנו חשים שהם צינורות מים המחיים את העלה כמו הדם הזורם בעורקי גופנו – מים שהעץ

Greatest in Our Midst - R. J. Fox

In *Shiurei Da'as*, vol. 1, p. 194, Rav Yoseph Leib Bloch, z"l, the Telsher Rosh Yeshivah, wrote: "A great man must live with all his faculties and must be alert and sensitive to everything. He is not to negate his feelings. The greater he is, the more awake and alive will his feelings be. His sense of beauty will be strongly developed; he will be filled with wonder and excitement at the sight of the glories of nature... The sight of a particularly beautiful creature will raise him to ecstasy and he will know how to use these feelings for the sublime purpose of recognizing his Creator and reflecting on His power and greatness..."

[illegible]

"סוד ההשגחה (הפרטית) דהיינו העסק וההנהגה עם הנברא ..." ("דעת
 תורה" לרבי ירוחם ח"ב עמוד פח). הן אמת שהקב"ה רואה ויודע הכל ואין
 נעלם ממנו שום פרט בכל הדומם, צומח, חי ומדבר. אולם השגחתו הפרטית
 — דביקות, היא קירבה מיוחדת, ידיעה מקרוב, לאלו הדברים בו בלבד. ככל
 שהאדם דבק יותר במחשבתו בה' ואינו מסיח דעתו ממנו חלה עליו יותר
 השגחת ה' כשמירב גילוייה יכולים להגיע גם למעלה מהטבע.

הִירָא אַת דְּבַר ה' מַעֲבְדֵי פִרְעָה הֵנִים וְגו' וְאִשְׁרָ לֹא שָׁם לִבּוֹ
אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזוּב וְגו' (ט, כ"ב). הִנֵּה הַמַּצְרִיִּים נִקְרְאוּ בְּתוֹרָא "הִירָא אַת
דְּבַר ה'". לַמִּדִּים אֲנוּ מִכָּאן כִּמְה בְּנִקֵּל הוּא עֵינֵי שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, כִּי הֵלֵא
אִמְנֵם יִרְאַתָּם הָרִי פִּסְטָה מְאֹד, כִּי הָרִי כִּבְר רָאוּ הֵיטֵב עַל יְדֵי הַשֵּׁשׁ
מִכּוֹת הַמְּדֻרְמוֹת, אֵת גְּדֻלוֹ יְיָ, וְאֵת יָדוֹ הַחֲזוּקָה, הִנֵּה כָּאן עוֹמֵד לִפְנֵיהֶם מִשָּׁה,
וּמִתְהַר בָּהֶם בְּשֵׁם ה', עַל הַסִּכְנָה בְּחִיָּהֶם, הָעוֹמֶדֶת לִגְדָם עַל יְדֵי מִכַּת הַבְּרָד
שֶׁתִּבָּא, וְאִיד זֶה לֹא יִירָאוּ?

43 וכבר עמד והתפלא הגאון ר' ישראל סלנטר וצ"ל על ענין יראת שמים שבאדם. ותמה במשלו הידוע, שאם ימצא אדם כוס של מים, ורבים האנשים המגידים לו כי המים זכים ובריאם, ואף על פי כן אם איש אחד, ואפילו איש משוגע ממש, יגיד לו ויאמר: אל תשתה את המים האלה משום שבכוס המים נמצא סם של מות, הרי תיכף חדל יחדל מלשתות המים, אף שהוא נגד השכל הישר, שהרי סוכ"ס, רבים האנשים וגם פקחים, המבטיחים לו שאין כלום במים, ולמרות כל, הוא פחד יפחד אף על איזה חשש כל דהו, כי הוא מסתפק פן ואולי האמת הוא כהמשוגע, ומסיק הגר"ם וצ"ל: ואם כן איך הולך הוא. האדם בעולמו בריא ונבטח, ולא מפחד, ולא דואג כלום, על אחייתו, ואיך לא חושש הוא על הספק פן ואולי עגוש יענש רע ומר על עברו פי ה'. הרי אפילו אם לא ברורים לך הדברים במאה אחת, אבל הלא גם על חמישים אחוז וגם על שלשים אחוז ואפילו גם על ספקות של עשר אחוז עליך לכה"פ לחשוש וליפחד מעבור כל דהו על דברי השולחן ערוך!

44
האומנם כי יראה המצרים באה מכה סיבות מאוד פשוטות, מפחדם על
נפשם ומאודם אשר הזהירום על המצאם בסכנה, סכנה המצויה וגם קרובה,
ואעפ"כ קראם הכתוב "הירא את דבר ה'" אף על יראה של "עשר אחוז"
בלבד, כי סוכים הרי יראו! הנה כמה בנקל הוא יראה שמים! וכן מן הצד
ההפך אנו למדים זה, כי על האינם יראים נאמר רק "ואשר לא שם לבו
אל דבר ה'" — לא חסר היה ליראת שמים כי אם ההתבוננות ושימת
הדברים אל הלב.

46 כשתעיינו בריי (שע"ת ב, יד) כתב שם כי הירא את דבר ה' וכו', וחושב תולד מה שהאיש הזה יקנה וירכוש וישתלם בעשרת ימי תשובה, ומה בואלנו אנו, כי גם בדרגת היראה של המצרים עדיין לא באנו, והנה ח"י עומדים אנו בסוג של אשר לא שם לבו — העדר של שימת לב אף לאחוז אחד, נורא מאוד.

45
ודברינו אמנם מתאימים גם עם דברי הרמב"ן שאמר על פסוק
(דברים יג, ה) "ואותו תיראו" — שתאמינו בלכבכם כי הוא אשר בידו נפש
כל חי ובידו להמית ולהחיות". הנה אדם המאמין כי בידו נפש כל חי,
כבר יש בזה משום ואותו תיראו. נפלא הוא הדבר ללמוד במה נקראים כבר
ראשונים, וקלות מפסידי היראה — באין שימת לב, מבהיל מאוד.

והדבר תמוה איך מפקיר אדם את מקנהו כאשר ינדע ברור כי בשדה יבא עליהם כליון, וביותר תמוה על העבדים עצמם איך נשארו בשדה ולא נכנסו לתוך הבית להציל את נפשם ממות בטוח, והכתוב מעיד כי אמנם האמינו וידעו הכל, אלא "אשר לא שם על לבו", יודע כי מות בשדה, אבל הידיעה אינה נוגעת לו באופן פרטי, והולך בשלוה למקום הסכנה ואינו מרגיש כי בנפשו הוא.

49 גם כוונת הלב, "מסתכלת למעלה", כלשון המשנה ברי"ה שהובאה בפרק הקודם בועד האחרון. כלומר: האדם מתרומם לידם מחשבתו על הבורא ומעורר רצונו להתקרב אליו, אשר על זה אמרו חכמינו: "כשתרצה לכוון פשוט גופר מעל נשמתך" (רי"י על הרי"ף ברכות פ"ה, דף כה, ע"ב ד"ה המתפלל).

43
אין לאדם ללכת "לכדי" בלי בוראו עמו. "כי לוי' חז' הם לראשך" (משלי א. ט); התורה היא סוד של לוי'י, שלא נלך לכדי בדרך חיינו, וזהו תכלית אדם בעולמו, ללכת עם בוראו ולא לכדי; "ויתהלך חנוך את האלקים", "את האלקים התהלך נח", "התהלך לפני וזיה תמים", "אחרי ה' אלקיםם תלכו"; אתה, לפניו אחריו ית', אבל לא לכדי.